

## **ОСНОВНІ НАПРЯМИ РОБОТИ ЦИФРОВОГО НАВЧАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ РОЗВИТКУ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ УЧНІВ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД**

**Ключові слова:** цифрове навчальне середовище, полікультурна освіта

Підвищення реальної та віртуальної мобільності людей в сучасному світі посилило їх потребу в успішній культурній адаптації й ефективній комунікації, формуванні полікультурної компетентності особистості. Освітні технології інтенсивно розвиваються завдяки використанню сучасних технічних засобів. Це змінює підхід до освіти в багатьох країнах світу. Йдеться про формування цифрового навчального середовища (ЦНС), в якому використовуються інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), нові форми і засоби навчання, що сприяють формуванню полікультурної компетентності учасників навчально-виховного процесу.

Цифрове навчальне середовище забезпечує додаткові можливості для полікультурного навчання через різноманітні дистанційні курси, віртуальні спільноти, міжнародні освітні проекти в мережі Інтернет.

Нами проаналізовано основні напрями роботи та визначено функції цифрового навчального середовища в умовах розвитку полікультурної освіти, які виокремлюють дослідники зарубіжних країн.

Дослідження С. Дамарін (США) свідчить про те, що спільна і самостійна робота на комп'ютері може змінити культуру спілкування в полікультурному класі, вплинути на роль вчителів та учнів, змінити очікування учнів від результатів навчання [1].

Вчені Дж. Рошеле, М. Пеа (США) вважають, що ЦНС підвищує мотивацію до навчання в учнів через їхню активну участь у навчальному процесі, роботу в групах, забезпечує тісну взаємодію та зворотний зв'язок з однолітками та вчителями, з'єднання з реальним світом через мережу Інтернет та ін. [2, с.78].

Дослідники М. Ебенхофер, А. Кнерзінзгер (Австрія) зазначають, що ЦНС забезпечує доступ учнів до полікультурного навчального змісту різноманітних навчальних аудіо-, відео-матеріалів та довідкових матеріалів, зокрема, он-лайн енциклопедій, словників, довідників, як, наприклад, енциклопедія Інституту Смітсон (англ., *Encyclopedia Smithsonian*), Вікіпедія (англ., *Wikipedia*), Цифровий Шомбург (англ., *Digital Schomburg*) та ін. [2]. Надання учням доступу до якісних медіа й технологій допомагає їм отримати інформацію про власну культуру та інші культури.

Вчені Е. Номм, К. Райк (Естонія) звертають увагу на значну роль ЦНС для формування культурної ідентичності, використовуючи ІКТ під час віртуальних навчальних ігор, які містять завдання, пов'язані з відтворенням реальних ситуацій з різних культур; під час вивчення іноземних мов [3].

Дослідник П. Гржибовський (Польща) виокремлює такі характеристики ІКТ для підтримки неформального навчання у галузі полікультурної освіти:

- надає можливість представникам різних культур вільно та анонімно висловлюватися і презентувати власні ідеї з певних проблем;
- надає можливість користувачам у будь-який момент вимкнути комп'ютер без осуду з боку інших людей;
- дозволяє ознайомитися з особливостями різних культур, що не завжди є можливим у реальному житті, уникаючи правових санкцій;
- надає можливість представити свою культуру, традиції, мову представникам інших культур [5].

Вчена Дж. Щечинська (Польща) звертає увагу на особливу роль ІКТ у впровадженні полікультурної освіти через створення тематичних сайтів для підтримки навчально-виховного процесу з таких дисциплін, як географія та історія. Вона наводить приклад польського освітнього

порталу „Центр громадянської освіти” (пол., *Centrum Edukacji Obywatelskiej* <http://www.ceo.org.pl/portal>), який створений неурядовою освітньою організацією у контексті розвитку громадянської та полікультурної освіти.

Негативні та позитивні характеристики використання ІКТ у полікультурній освіті Болгарії виокремлює М. Сотирова. Серед негативних вона зазначає такі проблеми:

- різні рівні інформаційно-комунікаційної компетентності учнів;
- недостатнє знання болгарської мови дітей з національних меншин;
- складність під час навчання здійснити перехід від рідної мови, до мови, на якій подається навчальний матеріал і “комп'ютерної” мови;
- відсутність елементів історії, культури і способу життя різних етнічних меншин у змісті навчальних програм та ін.

Дослідниця вважає, що ефективно використання ІКТ у навчально-виховному процесі ЗЗСО у полікультурному середовищі залежить, в першу чергу, від полікультурного складу учнів у класі – це дає можливість включити в навчальні програми різні дискурси щодо інтерпретації історії та географії відповідно до конкретного культурного контексту; взаємно збагачує учнів шляхом обміну знаннями, досвідом, цінностями, що належать різним культурам; дає можливість використовувати когнітивні переваги двомовних дітей. М. Сотирова вважає, що використання ІКТ допомагає зберегти культурну самобутність учнів, покращити міжкультурний діалог між учнями та підвищити їх загальний рівень навчальних досягнень. Для розвитку полікультурної освіти вона особливе місце відводить он-лайн іграм (англ., *massive multiplayer online role-playing game*), які відтворюють полікультурну модель світу. Відмінними рисами цих ігор є можливість грати одночасно великої кількості гравців, які знаходяться у різних частинах світу; різноманітність віртуального світу гри, створеної на міжнародній англійській мові та національних мовах користувачів. Такі ігри підвищують мовну та комунікативну компетентності учнів [6, с. 89 - 91].

Дослідник К. Кларк (США) виявив десять причин того, чому треба використовувати ІКТ в навчальних закладах. Він вважає, що це потрібно для того, щоб забезпечити індивідуальний навчальний підхід; допомогти учням знаходити, оцінювати та передавати інформацію; розвивати навички учнів мислити та писати; заохочувати учнів до вирішення складних проблем шляхом самоорганізації, інтерпретації, розроблення та оцінювання рішень і стратегій; заохочувати художнє вираження учнів; допомогти учням ознайомитись зі світом, який розташований навколо них, але де вони не можуть бути присутніми фізично; забезпечити учням можливості створювати та оприлюднювати значиму для них роботу через публікації, поширення постів та інші ЗМІ; забезпечити доступ до високоякісних навчальних матеріалів; допомогти учням відчувати себе комфортно у користуванні з засобами інформаційного століття; зробити навчання більш продуктивним та ефективним [76, с.289].

Ми вважаємо, що ІКТ можуть позитивно вплинути на формування полікультурної компетентності учнів шляхом подолання стереотипів. Дослідження Дж. Аронсон і К. Стіл (США) свідчать про те, що лише знання стереотипів може вплинути на думки, поведінку та погіршити навчальну успішність учня. Дослідники пояснюють це страхом підтвердження негативного стереотипу, пов'язаного з певною культурною групою, до якої належить учень. Додатковий тиск на працюючий стереотип ставить під загрозу три людські мотивації: необхідність (потребу) мати відповідний рівень знань і компетентностей, необхідність завжди бути компетентним для інших, необхідність належати до соціально домінуючої групи, яка найбільш цінується. ІКТ можуть посунути стереотипи та використати свої шляхи їх подолання через представлення позитивного портрету культурних груп, зображення людей з кольоровою шкірою та жінок у ролі лідерів та інтелектуалів, усунення випадків, коли здатність людини оцінюється виходячи з його належності до певної культурної групи. Дж. Аронсон і К. Стіл зазначають, що коли учні формують власне уявлення про свою культурну групу, вони набувають більше знань щодо змісту життєвої ситуації й того, як це інтерпретується іншими. Цифрові камери й пристрої звукозапису, програмні додатки (наприклад, Adobe Dreamweaver, Iweb та ін.), цифрові інструменти для створення контенту (наприклад, iTunes, Iphoto, Adobe Photoshop, IMovie) є прикладами обладнання, яке дозволяє учням створювати свої власні інформаційні джерела про свою культурну групу. Використання чатів, блогів, електронної пошти, миттєвий обмін повідомленнями, веб-трансляції, дозволяють учням створювати співтовариства й спілкуватися з людьми, з якими вони в іншому випадку не

були в змозі зв'язатися, наприклад, з людьми, на яких вони хочуть бути схожими, наставниками, однолітками. Під час такого спілкування учні можуть дізнатися більше про себе, вивчити своє ставлення до інших, визнати спільність між собою та іншими, оцінити відмінності [8, с.437-438].

Група експертів Європейської асоціації з міжкультурної освіти П. Кроутер (Франція), М. Йоріс (Бельгія), Б. Нільсон (Швеція), М. Оттен (Німеччина), Х. Тікенс (Голандія) вважають, що ЦНС підтримує і стимулює учнів до самоосвіти, відкриває для них можливості спілкуватися з представниками інших культур і релігій, не виходячи з свого дому або не виїжджаючи зі своєї країни. Дослідники відмічають важливість участі учнів і їх вчителів у міжнародних проєктах (наприклад, ERASMUS, LINGUA, SOCRATES, LEONARDO та ін.), в межах яких створюються віртуальні спільноти, де зустрічаються люди різних національностей, культур, релігій та є носіями різних мов. Вони відмічають, що навчання в полікультурних середовищах, зокрема з використанням ІКТ, які є невід'ємною складовою ЦНС, повинні бути чутливі до різних культурних стилів навчання та викладання [9].

Таким чином, можемо визначити основні напрями роботи, спрямовані на формування полікультурної компетентності учнів у зарубіжних країнах в умовах ЦНС: вивчення іноземних мов; розвиток полікультурного виміру в освіті з використанням ІКТ, зміцнення співпраці серед ЗНЗ країн ЄС; набуття знань про інші культури, розвиток полікультурності, цифрової компетентності, подолання культурних стереотипів та ін., зокрема, дистанційні курси іноземних мов та культури (Франція, США); електронні навчальні програми для розвитку полікультурного порозуміння та обізнаності учнів (Фінляндія); полікультурна та медіа освіта через ІКТ (Португалія, Румунія, Польща, Латвія); створення полікультурного навчального середовища в ЗНЗ засобами ІКТ (Ірландія, Нідерланди, Данія, Фінляндія, Ісландія, Бельгія, Італія, Швеція, Латвія, Португалія); здійснення полікультурної освіти через мультимедійне навчання (Данія, Естонія, Словаччина); використання ЗМІ для сприяння полікультурному взаєморозумінню та подоланню стереотипів (Німеччина, Естонія, Великобританія); запровадження електронного міждисциплінарного мультикультурного підручника на уроках історії та географії (Австрія, Франція, Німеччина, Італія, Польща, Іспанія); використання електронних освітніх ресурсів у процесі полікультурної освіти (Австрія); використання віртуальних симуляційних навчальних ігор, що відтворюють полікультурні аспекти життя (Болгарія, Естонія, США) та ін.

Таким чином, слід визначити функції, які відіграє цифрове навчальне середовище в умовах полікультурної освіти учнів, а саме:

- *навчальна*, пов'язана з охопленням змісту, інформаційним насиченням та спрямована на здобуття учнями знань, набуття умінь та навичок, формування полікультурної компетентності;
- *виховна*, пов'язана з процесом соціалізації учня у суспільстві, набуття ним ціннісних характеристик у контексті полікультурного спілкування та поведінки;
- *інформаційна*, що пов'язана з швидким та вільним доступом до інформаційних джерел, ресурсів та середовищ у контексті полікультурного змісту/контенту та можливості створення, відображення та поширення відомостей та даних;
- *комунікаційна*, пов'язана з різноманітністю засобів для спілкування учнів, що також визначає форми та методи застосування засобів відповідно до початкових та особистісних цілей у контексті полікультурної освіти;
- *технологічна*, пов'язана з досягненням навчально-виховних цілей через застосування педагогічних технологій та ІКТ.

### **Список використаних джерел:**

1. Damarin S. K. Technology and multicultural education: The question of convergence. *Theory Into Practice*. 1998. Vol. 37, N1. P. 11 – 19.
2. Roschelle J. M., Pea R. D. , Hoadley C. M. , Gordin D. N. , Means B. M. Changing how and what children learn in school with computer-based technologies. *Children and Computer Technology*. 2000. N 10. P.76 – 101.
3. Ebenhofer M., Knierzinger A. Multicultural Classroom – The Potential of ICT for Intercultural Integration of Children in Primary Schools. *Conference ICL 2007*. September 26-28, 2007. Villach, Austria. Kassel University Press. URL: <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-00257131/document> (Last accessed: 14.02.2020).

4. Innovative Methods in Multicultural Education. *Narva College of the University of Tartu*. 2012. URL: [http://www.narva.ut.ee/sites/default/files/nc/studia\\_iv.pdf](http://www.narva.ut.ee/sites/default/files/nc/studia_iv.pdf) (Last accessed: 14.02.2020).
5. Grzybowski P. Internet jako czynnik naturalnej edukacji międzykulturowej. *Kultury tradycyjne a kultura globalna: konteksty edukacji międzykulturowej* / Red. J. Nikitorowicza, M. Sobieckiego, D. Misiejuk. Białystok. Trans Humana. 2001. T.1. S. 258 – 266.
6. Сотирова М. Многоезичие и интеркултурна комуникация в образователното пространство. *Информационни технологии в обучението I – IV клас*. Университетско издателство “Неофит Рилски”. Благоевград. 2010. С. 188 – 195.
7. Clark K. Intersection of instructional television and computer assisted learning: Implications for research paradigms. *Research paradigms in the study of television and social behavior*. Newbury Park. CA: Sage. 1998. P. 287 – 304.
8. Aronson J., Steele C. Stereotypes and the fragility of academic competence, motivation, and self-concept. *The handbook of competence* /Eds. A. Elliot, C. Dweck. New York: Guilford Press. 2005. P. 436 – 456.
9. Crowther P., Joris M., Otten M., Nilsson B., Teekens H., Wächter B. Internationalisation at Home. *A Position Paper*. EAIE. 2000. 46 p. URL: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.123.3826&rep=rep1&type=pdf> (Last accessed: 14.02.2020).